

TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ

Doç.Dr. Esin KONANÇ*

Türkiye’de çocuk istismar ve ihtimali henüz bir sosyal problem olarak kabul edilmediği için, bu konuyu düzenleyen ayrı bir yasa bulunmamaktadır. Ancak, çeşitli yasalarda çocukların ihmal ve istismarını önlemeye yönelik hükümler yer almaktadır. Bu yasaların en önemlileri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Çocuk Mahkemeleri Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve İş Kanunudur.

1983 yılında yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile yürürlükten kaldırılan 1957 tarihli Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu, çocuk istismarı ve ihtimali ile ilgili birçok hüküm içermektedir. Bu yasayla bedensel, ruhsal ve ahlaksal gelişimleri tehlikede olan anasız, babasız, ana-babasız çocuklar ile ana veya babası tarafından ihmal edilen, fuşşa, dilencililiğe, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeler kullanmaya veyahut serseriliğe sürüklenen çocuklar korunmaya muhtaç çocuk sayılmakta ve Devlete bu konuda önlem almak görevi verilmektedir. Söz konusu yasa yürürlükte iken 0-6 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukları bakıp gözetmek görevi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na, 7-18 yaşları arasındaki korunmaya muhtaç çocuklar hakkında gerekli önlemleri almak görevi de Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmişti. Korunmaya muhtaç çocukların bakım ve eğitiminin sürekli olması gerektiği, çocukların 6 yaşına kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 6 yaşından sonra da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından korunmasının bu sürekliliği bozduğu ileri sürülerek, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile bu çocukların bakım ve korunması S. ve S.Y.Bakanlığı’na bırakıldı. Söz konusu yasada, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanununda yer alan “korunmaya muhtaç çocuk” tanımına benzer bir tanım da yer

* Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü Öğretim Üyesi.

aldı. Bu tanıma göre, bedensel, ruhsal ve ahlaksal güvenlikleri veya gelişimleri tehlikede olup, anasız, babasız veya ana-babasız olan, bunlar tarafından terkedilen veya ihmal edilerek fuhuş, dilencilik, alkol ve uyuşturucu madde kullanmak gibi her türlü sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan çocuklar korunmaya muhtaç çocuktur. Söz konusu tanımdan da anlaşılacağı gibi, bu yasa fiziksel, duygusal ve cinsel yönden istismar edilen çocuklarla, ihmal edilen çocukları korunmaya muhtaç çocuk saymaktadır. Öte yandan Çocuk Mahkemeleri Kanunu da korunmaya muhtaç çocukları benzer biçimde tanımladıktan sonra, bunlar hakkında önlem almak görevini çocuk mahkemelerine vermektedir. Bundan başka yukarıda sözünü ettiğimiz diğer yasalarda da çocukların istismar veya ihmal edilmesini önlemeye yönelik hükümler bulunmaktadır. Bu hükümleri, ihmal ve istismar türlerine göre gruplayarak ve Ankara Ceza Mahkemelerinin kararlarından örnekler vererek açıklamaya çalışacağız.

Çocuk terkin ve ihtimalini önlemeye yönelik hükümler:

Türk Medeni Kanunu çocukların bakılıp yetiştirilmesi görevini öncelikle ana-babaya vermektedir. Ancak, Türkiye’de birçok ana-baba, sosyo-kültürel ve ekonomik yetersizlikleri nedeniyle, çocuklarına gereken ihtimamı gösterememektedirler. Genellikle aileler, doğum kontrol yöntemlerini yeterince bilmedikleri, çocukları bir sosyal güvenlik aracı olarak gördükleri¹ ve Türk Ceza Kanunu, bazı istisnalar dışında, kürtajı suç saydığı için çok çocuk sahibi olmaktadır. Çoğu zaman ailenin ekonomik durumu bu çocukların gereği gibi yetiştirilmesine olanak vermemekte, çocuklar başıboş sokaklarda kalmakta, dilencilik yapmakta, ruh ve beden sağlıklarına zarar verebilecek işlerde çalışmakta, hatta kazaya uğrayarak yaralanmakta veya ölmektedirler. Bazen de çocuklarına bakamayacak durumda olan aileler bunları terketmekte veya besleme olarak başka ailelere vermektedirler. Bu durumu dikkate alan yasa koyucu, ana-babanın çocuğuna gerekli ihtimamı gösterecek durumda olmaması halinde, çocuğun aileden alınarak bakıp gözütecek bir kimse veya aileye verilmesine veyahut bir kuruma konulmasına olanak verecek hükümler içeren yasalar çıkarmıştır. Türk Medeni Kanununda (m. 273), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda (m. 22-23) ve Çocuk Mahkemeleri Kanununda (m. 10) bu tür hükümler yer almaktadır. Bu hü-

(1) Kağıtcıbaşı, Ç. Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1988, s. 68 - 126

kümlere dayanarak ekonomik durumu iyi olmayan birçok aile çocuklarını, korunmaya muhtaç çocuklar için açılmış kurumlara yerleştirmek istemektedir. Bu aileler söz konusu kurumları çocuklarına ücretsiz bakacak, eğitim ve öğretim verecek kurumlar olarak görmektedirler. Bu kurumlara teslim edilen çocuklar üzerinde Aralık 1967–Nisan 1971 tarihleri arasında yapılan bir incelemeye² göre, korunmaya muhtaç oldukları için haklarında koruma kararı alınan çocukların % 98'i aileleri, % 1,5 i ise akrabaları tarafından kuruma getirilen çocuklardır. Oysa bu aileler gerekli yardım ve rehberlik yapıldığı takdirde çocuklarını bakıp, eğitebilecek durumdadırlar. Bu nedenle, Çocuk Mahkemeleri Kanununda (m. 10, b.1) ve bu yasanın uygulanmasına dair yönetmelikte (m. 9–13) yer alan çocuğun kendi ailesi içinde bırakılarak aileye yardım ve rehberlik edilmesini öngören hükümlere işlerlik kazandırılması gerekmektedir. Böylece özellikle kimsesiz olan veya ailesi tarafından ağır bir biçimde ihmal veya istismar edilen çocuklar için kurulmuş olan bu kurumlar esas işlevlerini daha iyi yerine getirebileceklerdir.

Ailenin çok çocuklu ve ekonomik, kültürel yönden yetersiz olması, çocuğun aile içinde dikkatsizlik veya tedbirsizlik sonucu yaralanmasına veya ölmesine neden olmaktadır. Türk Ceza Kanunu, anne, baba veya çocuğu bakıp, gözetmekle görevli kimsenin, ihmal veya dikkatsizlik sonucu çocuğun yaralanmasına veya ölmesine neden olmasını suç saymaktadır. Ankara mahkemelerinde yaptığımız inceleme sırasında dikkatsizlik veya tedbirsizlik nedeni ile çocuğun yaralanmasına veya ölümüne neden olan kişiler aleyhine açılmış birçok davaya rastladık. Leğene sıcak su koyduktan sonra, 1,5 yaşındaki çocuğunu odada bırakarak soğuk su almak üzere mutfığa giden ve çocuğun sıcak su dolu leğene düşerek boğulmasına (4.As.Ceza Mah. 1986/538), 2 yaşındaki çocuğuna gerekli ihtimamı göstermeyip, onun bahçedeki su kuyusuna düşmesine neden olan anneleri (9.As.Ceza Mah.1985/425), 2,5 yaşındaki çocuğunu çalıştığı inşaata götürüp orada gerekli ihtimamı göstermeyerek çocuğun 2. kattan aşağı düşmesine neden olan babayı bunlara örnek olarak verebiliriz. Bu gibi olaylarda, ailenin içinde bulunduğu sosyo ekonomik koşullar rol oynadığı gibi, bazen de yerel örf ve adetler önemli rol oynamaktadır. Taradığımız kararlarda çocuklarını beşik ve salıncağa bağlayarak ölümlerine neden olan 2 anneye rastladık. Bunlardan biri, 1 yaşındaki

(2) Ünalan, E. ve arkadaşları, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Bir İnceleme Raporu, İstanbul, 1971.

çocuğunu salıncağa yatırıp düşmesini önlemek için kocasının kazağı ile bağlamış, havasız kalan çocuk bir süre sonra boğularak ölmüştür (2.As.Ceza.Mah.1986/510). Diğer anne ise, 1 yaşından küçük çocuğunu beşiğe bağlayarak ev işleri ile uğraşmaya gitmiştir. Bu sırada uyanan çocuk beşikten sarkmış ve bağ boynuna geçerek bağulmasına neden olmuştur (2.As.Ceza.Mah.1986/609). Bilirkişilik yaptığımız bir davada ise bir anne başında bit bulunan çocuğuna böcek öldürücü ilaç sürdüğü için yargılanıyordu.

Bu gibi olaylar çoğu zaman sanığın beraatı ile sonuçlanmaktadır. Mahkemeler, anne veya babanın mahkum olmasının, ailenin diğer bireyleri, özellikle de diğer çocuklar açısından sakınca yaratacağını düşündükleri için, hukuk kurallarını zorlayarak beraat kararı vermektedir.

Öte yandan, daha önce de belirttiğimiz gibi, ailenin ekonomik yetersizliği çocukların terkedilmesine de neden olmaktadır. Ancak, çocukların terkedilmesinin tek nedeni ailenin çocuğa bakamayacak durumda olması değildir. Türk toplumunun gayri meşru çocuğa karşı gösterdiği olumsuz tepki de çocukların ana-baba veya yakınları tarafından terkedilmesine neden olmaktadır. Yasa koyucu Türk Ceza Kanununun çocuk terki ile ilgili hükümlerini düzenlerken bu gerçeği dikkate almıştır. Bu yasaya göre, korumaları altındaki 12 yaşından küçük çocukları terk edenler 3 aydan 30 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar (T.C.K. 473.f.1). Çocuğu terk eden ana-baba veya evlat edinen kimse ise ya da çocuk insan bulunmayan bir yerde terk edilmişse verilecek ceza $1/3$ e kadar arttırılır (T.C.K. 474). Ancak, çocuğu terk eden kimse kendisinin, karısının, kızkardeşinin, anasının veya torunlarının namusunu korumak amacıyla hareket etmişse ve terk edilen çocuk 5 günlükten küçükse, verilecek ceza $1/3$ den $1/6$ a kadar indirilir (T.C.K.475). Çocuğu terkedenenlerin bu biçimde cezalandırılması için, sadece çocuğun terk edilmiş olması yeterlidir. Ayrıca terk nedeniyle çocuğun bedeni veya sağlığı herhangi bir biçimde zarar görmüşse faile verilecek ceza 5 yıla kadar ağır hapis cezasıdır. Terkedilen çocuğun ölmesi halinde ise fail 10 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. (T.C.K 473, f. 2).

Çocukların fizik istismarını önlemeye yönelik hükümler:

Türk hukuk sistemi de diğer hukuk sistemleri gibi ana-babanın çocukları üzerindeki velayet hakkını tanımakta, bunların çocuklarını eğitmek amacıyla çeşitli disiplin yöntemleri kullanmalarına olanak

vermektedir. Ancak, ana-babanın disiplin araçlarını kötüye kullanması suç teşkil etmektedir (T.C.K. 477). Ana-baba gibi vasi, öğretmen, çocuğa bir meslek veya sanat öğreten kişi v.b.ninde bu disiplin yöntemlerini çocuğu fiziksel yönden istismar edecek biçimde kullanmaları Türk Ceza Kanununca suç sayılmaktadır. Bu yasaya göre, büyütmek, okutmak, bakmak, korumak veya bir meslek veya sanat öğretmek için kendisine teslim edilen çocuk üzerindeki eğitmek veya itaat ettirmek yetkisini kötüye kullanarak, o kimsenin sağlığına zarar veren veya tehlikeye düşüren kimse 18 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır (T.C.K:477). Yargıtay, kararlarından birinde, hasta olan küçüğün bahçede bırakılmasını bu maddeye göre cezalandırılması gereken bir fiil olarak kabul etmiştir (Yar.4.C.D.1945/292). Biz de Ankara Ceza Mahkemelerinin kararlarını tarayarak yaptığımız araştırma sırasında bu maddeye dayanılarak verilen mahkumiyet kararlarına rastladık. Örneğin, Ankara'da bir özel lisede öğretmenlik yapan M.D., ders dinlemeyen 12 yaşındaki öğrencisini tokat atarak yere düşürdükten sonra, tekmelediği için mahkum olmuştur (Ank.9.As.Ceza Mah.1986/363). Türk Ceza Kanununun diğer bir maddesine göre, ailesi ile birlikte yaşayan 12 yaşından küçük bir çocuğa sevecenlik ve bağışlayıcılıkla bağdaşmayan biçimde davrananlar 30 aya kadar hapis cezasına çarptırılırlar (m. 478.f.). Eğer bu biçimde davranan sıhren veya neseben usul ise verilecek ceza 3 aydan 3 yıla kadar hapis cezasıdır (T.C.K. 478, f.2.). Sözü ettiğimiz bu suç için de mahkeme kararlarında rastladığımız şu örneği verebiliriz: Bir baba, ağlayan 2 yaşındaki çocuğuna kızarak onu ısırıldığı için, çocuğun annesinin şikayeti üzerine, bu maddeye dayanılarak mahkum edilmiştir (Ank.10.As.Ceza Mah. 1986/138). Öte yandan çocuğa sevecenlikle ve bağışlayıcılıkla bağdaşmayan biçimde davranan kişi veli veya vasi ise, çocuk üzerindeki velâyet veya vesayet hakkını kaybeder (T.C.K. 479). Doğal olarak bu tür davranışlara maruz kalan çocukların korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilip, kendilerine Çocuk Mahkemeleri Kanununun 10. maddesinde öngörülen tedbirlerden birinin (örneğin, çocuğun bakıp gözetmeyi üzerine alan bir kişi veya aileye teslimi veyahut bir kuruma yerleştirilmesi) uygulanması mümkündür.

Kanımızca çocukların beden ve ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilecek işlerde ve koşullarda çalışmaları da fiziksel istismar sayılabilir. Türkiye'de işsizliğin yoğun olduğu alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları aile bütçesine katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalmaktadırlar. 1981 yılında Ankara Çocuk İslah-

evinde ve Cezaevinde bulunan çocuklarla, Tuzluçayı lisesinde okuyan çocuklar üzerinde yaptığımız bir araştırma bu çocukların büyük bir kısmının 9 saat ile 14 saat arasında çalıştıklarını ortaya koymuştur³.

Çocukların çalışma yoluyla istismarını önlemeye yönelik bazı hükümler İş Kanununda yer almaktadır. Bu kanuna göre 12 yaşından küçük çocukların çalıştırılması yasaktır. 16 yaşından küçük çocuklar ise, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmıyacakları (İ.K. 78) gibi, çalışma süreleri de günde 8 saati aşamaz. Bunlardan ilkokula devam edenlerin iş saatleri okula gitmelerine engel olmayacak biçimde düzenlenir ve okulda geçirdikleri süre bu 8 saatlik süreye dahildir (İ.K. 67). Öte yandan maden ocaklarında, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer veya su altında 18 yaşından küçük çocukların çalıştırılmıyacağına dair bir hüküm de İş Kanununda yer almaktadır (İ.K. 68). Yine aynı yasaya göre, işveren, 12-18 yaşları arasındaki çocukları işe almadan önce sağlık muayenesinden geçirterek beden ve ruh sağlıklarının yapacakları işe elverişli olup olmadığını tesbit ettirmek zorundadır. Bu çocukların sağlık muayenelerini her 6 ayda bir yenileterek sağlıklarının işe devamlarına elverişli olup olmadığını saptamak da işverenin yükümlülükleri arasındadır (İ.K.80). Bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen işveren para cezası ile cezalandırılır (İ.K.104).

Çocukların çalışma koşullarını düzenleyen hükümler içeren diğer bir yasa da Umumi Hıfzıssaha Kanunudur. Bu yasa da, beden ve ruh sağlıkları açısından zararlı olabileceği için, 18 yaşından küçük çocukların bar, pavyon gazino vb. yerlerde çalıştırılmasını yasaklamıştır.

Bütün bu saydığımız hükümlere rağmen, Türkiye'de çocuklar beden ve ruh sağlıklarına zarar verebilecek işlerde çalıştırılmakta, hatta bu yüzden kazaya uğramaktadırlar. Örneğin, Ankara'da 15 yaşındaki bir çocuğu sağlık kontrolü yaptırmaksızın inşaatta çalıştıran ve gerekli önlemleri almayarak yaralanmasına neden olan 2 işveren mahkeme tarafından önce hapis cezasına çarptırılmış, sonra bu ceza para cezasına çevrilmiştir (6.As.Ceza.Mah.1985/860). Çocukların zaman zaman işveren tarafından çeşitli biçimlerde istismar edildiği de bir gerçektir. Herhangi bir meslek veya sanat öğretmek için yanına verilen çocuğu horlayan, döven işverenlere sık sık rastlanmaktadır. Bazen de işverenler yanlarında çalışan çocukları, onlar üzerindeki nüfuzları

(3) GÜNÇE, G. - KONANÇ - ONUR, E. Child Abuse and Neglect: Research and Innovation, Ed. J. Lewitt, Martinus Nijhoff Pub., Boston, 1983, s. 144 v.d.

kötüye kullanarak cinsel yönden istismar etmektedirler. Yargı kararlarını tararken bu tür olaylara da rastladık. Bunlardan bir tanesi, bir berberin, karısı seyahatte olduğu sırada yanında çırak olarak çalışan 12 yaşındaki kız çocuğunu, kendisini uyandırmak bahanesiyle, sabahleyin evine çağırıp ırzına geçmesi olayıdır. Adam olaydan sonra çocuğu, eline 100 TL. sıkıştırarak evine göndermiştir. Çocuk olayı babasına anlatmış ve babanın şikayeti üzerine işveren yakalanarak mahkum olmuştur (5.Ağır Ceza M.1985/120). Bir diğer olay da, küçük çocuğuna bakmak üzere evine aldığı 12 yaşındaki kıza, karısı evde yokken videoda seks filmi seyrettirip, kıza tahrik ettikten sonra ırzına geçen işverenle ilgilidir. Bu olay, kızın intihar etmek amacıyla bir binanın damından kendisini atmasından sonra kaldırıldığı hastahane de polise ifade vermesiyle ortaya çıkmıştır (3. Ağır Ceza M. 1986/102).

Çocuk istismarının Türkiye’de oldukça sık rastlanan diğer bir türü de çocuklara dilencilik yaptırmaktır. Bu fiil Türk Ceza Kanununda suç sayıldığı halde, ekonomik koşulların etkisi ve bu suça verilen cezanın az olması nedeniyle çocukların dilencilikte kullanılması engellenememektedir. Türk Ceza Kanununun 544. maddesine göre 15 yaşından küçük çocuklara dilencilik yaptıranlar 3 aydan aşağı olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar. Çocuğun dilenmesine veya başka bir kimsenin onu dilencilikte kullanmasına izin verenler veli, vasi veya çocuğu korumakla görevli kimse ise, aynı cezaya çarptırılır (T.C.K. 544).

Çocuğun cinsel istismarını önlemeye yönelik hükümler:

Türk Hukuk Sisteminde çocukların cinsel istismarını önlemeye yönelik birçok ayrıntılı hüküm bulunmaktadır. Türk Ceza Kanununa göre 15 yaşını bitirmeyen küçüğün ırzına geçen kimseler 5 yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır (T.C.K. 414.f.1). Eğer ırza geçen kimse cebir şiddet veya hile kullanmışsa veya çocuğu tehdit etmişse veyahut da çocuk fiile karşı koyamayacak kadar küçükse, verilecek ağır hapis cezası 10 yıldan az olamaz. (T.C.K. 414.f.2). Sözünü ettiğimiz bu maddeden de anlaşılacağı gibi, Türk Ceza Kanunu, 15 yaşından küçük çocuğun ırzına geçilmesi halinde, çocuğun rızası olup olmadığına bakılmaksızın failin cezalandırılmasını öngörmektedir. Failin cebir ve şiddet, tehdit veya hile kullanması veya çocuğun fiile karşı koyamayacak kadar küçük olması cezayı arttırıcı neden olmaktadır. Yargıtay’a göre “çocuğun fiile karşı

koyamayacak durumda olması" ırzına yapılacak saldırının kötülüğünü anlayamayacak kadar küçük olması anlamına gelmektedir. Ayrıca Yargıtay birçok kararında, Adli Tıp Meclisinin görüşüne dayanarak, çocuğun fiile karşı koyamayacak kadar küçük sayılabilmesi için 7 yaşından büyük olmaması gerektiğini belirtmektedir (Y.5 C.D. 1978, E.1552, K.1645-Y5 C.D.1977, E.2093, K.2051-Y,5.C.D.1974, E. 264, K. 509). Hatta bir kararında, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Kürsüsünün, 7 yaşından büyük bir çocuğun da ırzına yönelik kötülüğü anlayacak durumda olmayabileceğine dair görüşünü, Adli Tıp Meclisinin görüşüyle çelişmesi nedeniyle reddetmiştir. (Y.5.C.D.1978, E.1552, K.1645). Öte yandan, Yargıtay'a göre ırza geçme suçunun oluşabilmesi, failin cinsel organının çocuğun cinsel organlarından birine (anüs de cinsel organ kabul edilmektedir) tamamen girmesi gerekmektedir. Çocuğun cinsel organlarının, göğüslerinin, bacaklarının ellenmesi, failin cinsel organını çocuğa tutturması veya çocuğun cinsel organına sürmesi vb. fiiller ise ırza tasaddi suçunu oluşturmaktadır (Y.5.C.Dr.1976, E.390, K. 393), Y.5.C.D.1979, E.1582, K.1618). Hatta, Yargıtay, failin parmağı ile çocuğun kıklık zarını yırtmasının, ırza geçmek değil, ırza tasaddi suçunu oluşturduğuna karar vermiştir (Y.5.C.D.1978, E.2906, K. 2790). ırza tasaddi suçu Türk Ceza Kanununun 415. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, 15 yaşından küçük çocukların ırzına tasaddide bulunanlar 2 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Eğer fiil cebir ve şiddet veya hile kullanılarak işlenmişse veya çocuk fiile karşı koyamayacak kadar küçükse faile verilecek ceza 3 yıldan 5 yıla kadar hapistir. Öte yandan ırza geçme ve ırza tasaddi fiilleri, veli, vasi, usul, öğretmen, çocuğu bakıp gözetmekle görevli veya çocuk üzerinde nüfuz sahibi kimseler tarafından işlenirse ceza yarıya kadar arttırılır (T.C.K.417). Taradığımız yargı kararlarında bu maddelere dayanılarak mahkum edilenler arasında kızlarından birinin ırzına geçen, diğerlerinin de ırzına tasaddide bulunan baba (6 Ağır Ceza mah.1985/133), öğrencilerinin göğüslerini elleyen öğretmen (9.Asliye Ceza Mah.1985/339), alkol aldıktan sonra yanında çalışan 14 yaşındaki erkek çocuğun ırzına tasaddide bulunan işveren de (1. Asliye Ceza Mah. 1984/811) bulunmaktaydı.

Türk Ceza Kanunu, ırzına geçilen veya tasaddide bulunulan çocuğun sağlığının herhangi bir biçimde zarar görmesi halinde verilecek cezanın yarıya kadar arttırılmasını öngörmektedir (T.C.K.418, f.2). Yine bu yasaya göre, ırza tasaddi ve ırza geçme fiilleri çocuğun ölümüne neden olursa faile ölüm cezası verilmektedir (T.C.K.418, f.1).

Çocukların cinsel yönden istismarının diğer bir şekli de onları fuhşa teşvik etmektir. Türk Ceza Kanunu çocukların fuhşa teşvik edilmesini yasaklayan hükümler de içermektedir. Bu yasanın 435. maddesine göre 15 yaşından küçük kimseleri fuhşa teşvik edenler veya bunların fuhuş yapmasını kolaylaştıranlar 2 yıldan eksik olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar. Küçükleri fuhşa teşvik edenler usul, veli, vasi, kardeşlerden biri, evlat edinen, öğretmen, çocuğu bakıp gözetmekle görevli veya onun üzerinde herhangi bir biçimde nüfuz sahibi olan kimse ise, verilecek hapis cezası 3 yıldan az olamaz (T.C.K. 435).

Taradığımız yargı kararlarından çocuk istismarı veya ihmali ile ilgili olanlarının büyük bölümünü (% 70) irza geçme ve irza tasaddi suçları ile ilgili kararlar oluşturmaktaydı. Bunu ihmal nedeniyle çocuğun yaralanması veya ölmesi (% 21), terk (% 3,3), fena muamele (% 2,2) ve fuhşa teşvik (% 2.8) izlemekteydi. Kanımızca, açılan davaların büyük bir kısmının cinsel suçlarla ilgili olmasında Türk toplumunun namus anlayışı ve bakireliğe verilen önem büyük ölçüde rol oynamaktadır. Burada vurgulamayı arzu ettiğimiz diğer bir husus da başlangıçtaki beklentilerimizin aksine, erkek çocuklara karşı işlenen cinsel suçların (% 45,3), kız çocuklara karşı işlenen cinsel suçlara (% 54,7) yakın bir oranda olmasıdır. Ancak, araştırmamız yalnızca Ankara Ceza Mahkemelerinde karara bağlanan davaları kapsadığı için bu sonuçlar Türkiye'ye genellemek mümkün değildir.

Çocuk istismar ve ihmali bildirme yükümlülüğü ile ilgili hükümler:

Türk Hukuk Sistemine göre, genel olarak kamu görevlisi olmayan kimselerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olayları bildirmek yükümlülükleri yoktur. Bunun tek istisnası, ise 7 yaşından küçük terk edilmiş bir çocuğu bulan kişinin, bunu ilgili makamlara bildirmek yükümlülüğüdür (T.C.K.476.f.1). Ancak Devlet memurlarının ve bazı meslek sahibi kişilerin suç sayılan fiilleri bildirmek konusundaki genel yükümlülükleri, birçok çocuk istismarı ve ihmali olayını da kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanununun 235. maddesine göre Devlet memurları görevlerini yaptıkları sırada, görevlerine ilişkin bir suç işlendiğini öğrendikleri halde bunu ilgili makamlara bildirmezler veya bildirmekle gecikirlerse 4 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Ayrıca bildirmedikleri veya bil-

dirmekte geciktikleri suçun önemine göre geçici veya süresiz memuriyetten men cezasına çarptırılırlar. Öte yandan, yine aynı yasanın 530.maddesine göre, doktor, ebe, sağlık memuru v.b. sağlık görevlileri, memur olmasalar dahi tedavi ettikleri kişinin aleyhine işlenmiş bir cürüm izlerine rastlarlar, ve o kimseyi tedavi ettikten sonra durumu adli makamlara veya polise bildirmezlerse hafif para cezasına mahkum edilirler. Ancak, durumu ilgili makamlara bildirmeleri halinde tedavi ettikleri kişi takibata maruz kalacaksa, bu kişilerin bildirme yükümlülükleri ortadan kalkar.

Yukarıda da ayrıntılarıyla belirttiğimiz gibi, çocukların cinsel istismarı, terki, fuşşa teşvik edilmesi, ihmal edilerek yaralanması veya ölmesi, kötü muameleye maruz bırakılması, dilencilikte kullanılmaları veya dilencilerine izin verilmesi Türk Ceza Kanununca suç sayılmaktadır. Bu nedenle Devlet memurlarının görevlerini yaptıkları sırada, görevleri ile ilgili olarak bu suçlardan birinin işlendiğini öğrendiklerinde bunu ilgili makamlara haber vermek yükümlülükleri vardır. Örneğin öğretmenlerden birinin bir çocuğu fizik olarak istismar ettiğini öğrenen bir okul müdürü, koruyucu aileye verilen çocuğu izleyen Sosyal Hizmetler Kurumunun görevlisi bir sosyal hizmet uzmanı, ailesi tarafından fizik veya cinsel yönden istismar edilen bir çocukla ilgilenen okul psikoloğu v.b. durumu derhal ilgili makamlara haber vermek zorundadır. Devlet memuru olmayan doktor, ebe, sağlık memuru v.b. sağlık görevlilerinin de, kabahat türünden suç olan çocukları dilencilikte kullanmak veya bunların dilencilerine izin vermek suçları dışında, yukarıda saydığımız tüm suçları, tedavi ettikleri kimsenin takibata maruz kalmaması koşuluyla, bildirmek yükümlülükleri vardır.

Suç oluşturmeyen çocuk istismarı ve ihmali olaylarını bildirme yükümlülüğünü kapsayacak bir hüküm Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yasasında yer almaktadır. Bu yasanın 21. maddesiyle korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocukları Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirme görevi yerel idarecilere (vali veya kaymakamlara), köy muhtarlarına ve polise verilmiştir. İhmal ve istismar edilen çocuklar korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuklar olduklarından, yukarıda sözünü ettiğimiz bildirme yükümlülüğü bunlar için de geçerlidir.

Bütün bu açıklamalardan sonra, bir değerlendirme yapmamız gerekirse, Türk Hukuk Sisteminin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki hükümlerinin, ayrı bir düzenlemeyi gerektirecek ölçüde yetersiz olmadığını söyleyebiliriz. Ancak, sistemin gerektirdiği kurumların kurulması ve işletilmesi açısından büyük eksiklikler bulunduğunu da kabul etmek zorundayız.